

PRAVNI MONITORING MEDIJSKE SCENE U SRBIJI

Izveštaj za novembar 2014.

Realizaciju ovog projekta finansijski je podržala organizacija Civil Rights Defenders.

*Izneti stavovi u ovom Izveštaju pripadaju isključivo autorima
i ne moraju predstavljati zvaničan stav Civil Rights Defenders-a.*

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Realizaciju ovog projekta finansijski je podržala Fondacija za otvoreno društvo, Srbija.

*Izneti stavovi u ovom Izveštaju pripadaju isključivo autorima
i ne moraju predstavljati zvaničan stav Fondacije za otvoreno društvo, Srbija.*

SADRŽAJ

I	SLOBODA IZRAŽAVANJA.....	4
II	MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA	7
III	MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA	10
IV	MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA.....	10
	REGULATORNA TELA.....	10
	DRŽAVNI ORGANI	10
	KOLEKTIVNE ORGANIZACIJE ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA	16
V	PROCES DIGITALIZACIJE	16
VI	PROCES PRIVATIZACIJE.....	17
VII	ZAKLJUČAK.....	18

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. Pretnje i pritisci

1.1. Dnevni list „Politika” objavio je 4. novembra autorski tekst Stevana Dojčinovića, urednika Centra za istraživačko novinarstvo Srbije (CINS), u kom se navodi da je Agencija za privredne registre Srbije (APR) uvela procedure koje istraživačke novinare izlažu ozbiljnoj opasnosti. APR je, naime, počeo da beleži ko je sve pristupao arhivi dokumenata i ko je koje firme u arhivi pregledao. Vođenje ovakve vrste evidencije, po Dojčinoviću, omogućava da se lako saznaju interesovanja ne samo novinara već i ostalih ljudi koji su iz različitih razloga bili u arhivi, te stvara i određen psihički pritisak na one koji ove podatke istražuju. On ovo ilustruje primerom novinara koji treba da istražuje veze između kompanija ozbiljnih kriminalaca, te čiji lični podaci ostaju zabeleženi i lako mogu da procure i stignu do samih kriminalaca koji su predmet istraživanja. Da ovo nije paranoja već stvarnost, Dojčinović objašnjava na svom primeru. Naime, budući da je želeo da u arhivi detaljnije proveri podatke koji se odnose na kompaniju „Asomakum”, o kojoj se danima govorilo u medijima a koja je osnovana falsifikovanom ličnom kartom Andreja Vučića, brata predsednika Vlade Srbije Aleksandra Vučića, on je morao da popuni zahtev i bude uveden u evidenciju APR-a. Podaci iz ove evidencije procurili su u dnevne novine bliske vlasti – „Informer”, koji ih je imao nepun dan kasnije. U APR-u su Dojčinoviću rekli kako se uvođenje kontrole i beleženje ko je šta gledao u arhivi sasvim slučajno poklopilo sa aferom oko firme „Asomakum”, te da je uvođenje novih procedura, koje bi APR-u olakšale rad, planirano ranije. On, međutim, zaključuje da ovakve procedure novinare dovode u opasnost jer, kao što je neko evidenciju o tome ko istražuje dokumentaciju firme koja se povezuje sa rođakom nekog političara dostavio mediju bliskom vlasti, tako bi i evidenciju o tome ko istražuje dokumentaciju firmi bliskih organizovanom kriminalu mogao da dostavi kriminalcima. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti Rodoljub Šabić najavio je ovim povodom da će u Agenciji za privredne registre pokrenuti postupak nadzora nad primenom Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, te da će posebno tražiti da se APR izjasni o zakonskom osnovu, smislu i svrsi ovakve obrade podataka. Po Šabiću, čak i nezavisno od rizika koji predstavlja po novinare koji se bave istraživačkim novinarstvom, ovakav način obrade podataka lica koja pristupaju arhivi APR-a otvara niz pitanja na formalno-pravnom nivou. Naime, shodno čl. 42 Ustava Republike Srbije, obrada podataka o ličnosti uređuje se zakonom. Dakle, i pod uslovom da se smatra da obrada podataka kakva je uvedena ima smisla i opravdanja, osnov za nju bi morao biti obezbeđen jasnim i nedvosmislenim odredbama zakona, bilo o APR-u, bilo nekog posebnog zakona. Tim zakonom bi, pored ostalog, morala biti definisana svrha obrade, kao i krug ličnih podataka koji se obrađuju, a koji bi morao biti srazmeran svrsi. U odsustvu pomenutih elemenata, shodno članu 8. Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, obrada podataka o ličnosti je nedozvoljena. Šabić je saopštio da će o dilemama u vezi sa svim ovim pitanjima zatražiti izjašnjenje od Agencije, a nakon toga, i sprovođenja neposrednog nadzora, doneti odluku o daljim merama.

Zakon o javnom informisanju i medijima propisuje da je javno informisanje slobodno, da je zabranjena neposredna i posredna diskriminacija urednika medija, novinara i drugih lica u oblasti javnog informisanja, kao i da se slobodan protok informacija putem medija ne sme ugrožavati, i to naročito ne vršenjem pritiska, pretnjom, odnosno ucenom urednika, novinara ili izvora informacija. Sloboda javnog informisanja posebno se ne sme povređivati zloupotrebom službenog položaja i javnih ovlašćenja. Agencija za privredne registre je, u skladu sa Zakonom o Agenciji za privredne registre, javna agencija koja vodi zakonom utvrđene registre, kao jedinstvene centralizovane elektronske baze podataka, između ostalih, i Registar privrednih subjekata. Zakonom o postupku registracije u Agenciji za privredne registre kao jedno od osnovnih načela postupka registracije propisano je načelo javnosti i dostupnosti, prema kom su registrovani podaci i dokumenti javni i dostupni svim licima preko Internet strane Agencije i neposrednim uvidom u registar, osim ako javnost i dostupnost nije ograničena ili isključena zakonom. Ukoliko su, dakle, registrovani podaci i dokumenti na osnovu kojih je izvršena registracija bilo kog privrednog subjekta javni i svima dostupni, onda je apsolutno osnovano pitanje Poverenika za zaštitu podataka o ličnosti o osnovu, smislu i svrsi evidencije onih koji koriste svoje pravo na dostupnost takvim podacima i dokumentima. Poverenik s pravom ukazuje i na član 42. Ustava Republike Srbije, kojim se prikupljanje, držanje, obrada i korišćenje podataka o ličnosti uređuju zakonom, te s pravom najavljuje i da će od APR-a tražiti izjašnjenje o tome kojim konkretnim zakonom je vođenje ovakve evidencije uopšte predviđeno. Podsetićemo da smo i ranije u ovim izveštajima pisali o tome kojim rizicima novinare može izložiti nepoštovanje ustavnih jemstava koja se tiču zaštite podataka o ličnosti, a posebno u kontekstu logova koje telekomunikacioni operatori čuvaju o telefonskim pozivima (zadržani podaci u smislu propisa o elektronskim komunikacijama) i prava na pristup tim logovima. U tom konkretnom slučaju rizik se ogledao u činjenici da je pravo na zaštitu novinarskog izvora moglo biti obesmišljeno u slučaju kada su istražni organi i bez odluke suda mogli da pristupaju zadržanim podacima o komunikacijama novinara. U slučaju da se sa ovde opisanom praksom nastavi, rizik po novinare mogao bi biti i veći jer bi vlasti, ali usled curenja podataka iz APR-a i mnogo širi krug lica, mogle doći do podataka ne o tome s kim novinar kontaktira, kao u slučaju logova telefonskih poziva, nego koje dokumente istražuje. O tome koliki rizik i pretnju to može da predstavlja po njihovu bezbednost, Stevan Dojčinović je sve napisao u svom autorskom tekstu za „Politiku” i tome nema šta da se doda.

2. Sudski postupci

2.1. Dnevni list „Blic” preneo je sredinom novembra da je ministru bez portfelja zaduženom za vanredne situacije Velimiru Iliću, po nalogu Generalnog sekretarijata Vlade Srbije izdatog Vladinog blagajni, počela da teče administrativna zabrana na osnovu koje će mu se mesečno skidati dve trećine ministarske plate do namirenja obaveze po presudi Višeg suda u Novom Sadu iz aprila 2012. godine, donetoj u sporu po tužbi novinara Vladimira Ješića. Sud je Ilića obavezao da novinaru isplati iznos od 1,3 miliona dinara naknade štete zbog šutiranja i psovanja pred TV kamerama tokom intervjua iz 2003. godine. Ješić je, povodom istog incidenta, protiv Ilića podneo i krivičnu prijavu, ali se Ilić tada pozvao na poslanički imunitet i tako izbegao suđenje. Ono što je interesantno u ovom slučaju jeste to da je Osnovni

sud u Čačku, gde Ilić ima prijavljeno prebivalište, krajem 2013. godine ukinuo rešenje o izvršenju, zato što ga je Ješićev advokat napisao latiničnim pismom. Kada je 20. avgusta izvršni sudija konačno naložio Vladi Srbije da izvrši plenidbu dve trećine Ilićeve zarade i prenese ta sredstva na Ješićev račun, Vlada, iako je primila to rešenje, po njemu nije postupila, sve dok mediji početkom novembra nisu objavili izjavu predsednice Osnovnog suda u Čačku Nataše Lazović o više urgencija tog suda Vladi na koje nije bilo nikakvog odgovora. Nataša Lazović izjavila je za „Blic” da izvršnom sudiji preostaje jedino da novčano kazni Vladu Srbije, u kojoj je Ilić zaposlen, ili da se direktno obrati premijeru. Radio televizija Vojvodine prenela je da je novinar agencije „Beta” imao uvid u dopis premijeru, te da se u istom od njega zahteva da „u okviru ovlašćenja koja ima kao predsednik vlade, preduzme sve mere i radnje kako bi rešenje o izvršenju bilo sprovedeno”. Jedan od razloga za odugovlačenje sa sprovođenjem rešenja, kako piše dnevni list „Blic”, bio je navodno i pritisak samog Ilića koji se pozivao na podnetu ustavnu žalbu. List je preneo da u Vladi priznaju da Ilićeva žalba ne zadržava izvršenje, ali da odugovlačenje pravdaju procedurama unutar same Vlade.

Više od jedanaest godina trebalo je da prođe od napada Velimira Ilića na Vladimira Ješića do uplate prvog dela naknade štete na račun novinara. Činjenica da napadi na novinare, čak i kada se dešavaju pred televizijskim kamerama i praktično naočigled cele nacije, ovoliko dugo čekaju na svoj epilog, govori o položaju novinara u Srbiji u poslednjih desetak godina. Aktuelna vlast je na jedanaest godina Ješićevog čekanja, tokom kojeg su se smenjivale vlade Zorana Živkovića, dva puta Vojislava Koštunice, Mirka Cvetkovića, Ivica Dačića i Aleksandra Vučića, dodala još tri meseca odugovlačenja, koje je na kraju dovelo gotovo do kažnjavanja Vlade zbog nepostupanja po sudskim nalogima. Podsetimo, Rezolucijom Parlamentarne skupštine Saveta Evrope br. 1636 iz 2008. godine, o indikatorima za medije u demokratiji, izričito je, kao jedan od indikatora, predviđena i blagovremenost i adekvatnost zaštite novinara od fizičkih pretnji i napada kojima su izloženi zbog svog rada. Slučaj Vladimira Ješića čini više nego nespornom činjenicu da zaštita novinara od fizičkih pretnji i napada kojima su izloženi zbog svog rada nije blagovremena i da Srbija taj indikator postojanja medijskih sloboda i dalje ne zadovoljava.

2.2. Viši sud u Nišu ukinuo je presudu niškog Osnovnog suda kojom su bivši direktor Gradske toplane Milutin Ilić i njegovi saradnici Dobrivoje Stanimirović i Mija Janković oslobođeni optužbi da su pretili uredniku „Južnih vesti” Predragu Blagojeviću i ugrozili mu sigurnost. Viši sud je ocenio da je presuda Osnovnog suda zasnovana na „pogrešno i nepotpuno utvrđenom činjeničnom stanju”, a da su njeni delovi „nejasni”. Naloženo je ponovno suđenje, a prvo ročište zakazano je za 11. decembar. Podsetimo, Ilić je, po navodima optužnice, Blagojeviću, koji je objavio seriju tekstova o partijskim zapošljavanjima u niškoj Toplani, tokom telefonskog razgovora rekao: „Da ste takvu stvar objavili u Americi, da li biste živi dočekali jutro?” Nakon pitanja novinara da li to da shvati kao pretnju, Ilić je dodao: „Da vi kažete da ja lažem, a ja da vas milujem i mazim, to neće moći”. Po mišljenju Osnovnog suda u Nišu to nije predstavljalo pretnju, kao ni reči koje su sutradan uveče telefonom Blagojeviću uputili ostali optuženi. Janković je naime, po optužnici, Blagojeviću poručio: „Ne bi trebalo da se igraš sa ovakvim stvarima”, a Stanimirović mu je povišenim tonom rekao: „Zašto ste to pisali, državi ste napravili problem, mene je Vučić (predsednik Vlade

Srbije) pozvao da rešim problem”, a potom je vičući izgovorio: „Ne igraj se vatrom”. U obrazloženju sada ukinute presude bilo je navedeno da je sud našao da Ilićeva izjava nema karakter pretnje jer se njome ne stavlja u izgled tačno određeno zlo, već postavlja hipotetičko pitanje. I u slučaju Jankovića i Stanimirovića sud je našao da upućene reči ne predstavljaju pretnju „da će napasti na život i telo oštećenog”, jer ne sadrže navođenje „ma kakvog zla koje se oštećenom stavlja u izgled”.

O sada ukinutoj presudi Osnovnog suda u Nišu pisali smo u monitoring izveštaju za jun 2014. godine, uz zaključak da je neverovatan nivo cinizma s kojim je sud u tom slučaju tretirao pretnje novinaru indikativan pokazatelj tretmana koji slučajevi u kojima su novinari izloženi pretnjama i napadima imaju pred sudovima. Odluke u kojima sudovi pretnju ne smatraju pretnjom jer nije dovoljno precizna, obesmišljavaju zakonodavnu intervenciju kojom je, svojevremeno, ugrožavanje sigurnosti novinara u vezi sa novinarskim poslom kvalifikovano kao najteži oblik ugrožavanja sigurnosti, čime je zaštita novinara od pretnji, makar po slovu zakona, trebalo da bude pojačana. Zato je odluka Višeg suda u Nišu, kojom je naloženo novo suđenje ne samo pravno logična nego i ohrabrujuća.

II MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA

1. Zakon o javnom informisanju i medijima

1.1. Implementacija Zakona o javnom informisanju i medijima obrađena je kroz odeljak o slobodi izražavanja.

2. Zakon o elektronskim medijima

Regulatorno telo za elektronske medije je u prethodnom periodu bilo aktivno u izricanju mera pružaocima medijskih usluga po odredbama novog zakona, a u vezi sa zaštitom maloletnika u programskim sadržajima. U posmatranom periodu izrečena su čak dva upozorenja, jedno nacionalnoj televiziji Pink (po odredbama novog zakona), a drugo regionalnom emiteru RTV Enigma (po odredbama Zakona o radiodifuziji). Pored upozorenja, izrečene su i dve opomene, i to nacionalnim televizijama Happy i Prva.

2.1. Slučaj DNK na TV Pink

Slučaj televizije Pink je najzanimljiviji jer pokazuje pravac u kom bi regulacija vezana za zaštitu maloletnika mogla da se razvija. Izrečena mera imala je cilj da zaštiti identitet maloletnika u programu „DNK”, TV emisiji koja ima formu „Reality” programa, a u kojoj se na poziv učesnika utvrđuje očinstvo

maloletne dece. U tri navrata u toku 2014. godine TV Pink je emitovao ovu emisiju, u kojoj su maloletnici prikazivani na takav način da im nije bio zaštićen identitet, a često su bili i aktivni učesnici u emisiji i to na način koji bi značajno mogao da ugrozi njihov integritet i razvoj, što je, između ostalog, konstatovano u obrazloženju rešenja o izricanju mere. Takođe, u ovom slučaju postavilo se i pitanje uticaja ovakvog programa na korisnike medijskih usluga, konkretno, da li je emisija podobna za maloletnike, te da li zbog toga treba da se emituje u vremenu kada se osnovano može očekivati da maloletnici jesu u mogućnosti da taj program prate. Dakle, emisija je bila sporna po dva osnova, zbog nedostatka zaštite identiteta i integriteta maloletnika, kao i zbog pogrešnog označavanja i vremena emitovanja.

Zakon o javnom informisanju i medijima u članu 77. predviđa da sadržaj medija i način distribucije moraju da budu takvi da ne naškoda moralnom, intelektualnom, emotivnom ili socijalnom razvoju maloletnika. Takođe, maloletnik se ne sme učiniti prepoznatljivim u informaciji koja može da povredi njegovo pravo ili interes (član 80. stav 3. Zakona o javnom informisanju i medijima). Saglasno članu 50. stav 3. Zakona o elektronskim medijima, sadržaji koji mogu da škode fizičkom, mentalnom ili moralnom razvoju maloletnika moraju biti jasno označeni i ne objavljuju se u vreme kad se osnovano može očekivati da ih maloletnici prate, imajući u vidu uobičajeni raspored njihovih aktivnosti, osim izuzetno, kao zaštićena usluga sa uslovnim pristupom, na način predviđen zakonom. Na kraju, Kodeks ponašanja emitera, u delu 3.3, propisuje da se maloletno lice može direktno pojaviti u programu uz sopstveni pristanak i odobrenje roditelja ili staratelja, ali da je emiter i tada dužan da posebno vodi računa o zaštiti dostojanstva i fizičkog i mentalnog zdravlja osobe koja je u pitanju.

Regulatorno telo za elektronske medije se upravo pozivalo na ove odredbe kada je izricalo meru upozorenja, navodeći da pristanak roditelja u ovom slučaju nije dovoljan da bi se maloletna lica prikazivala na način na koji se prikazuju u ovoj televizijskoj emisiji. Ova povreda obaveze od strane emitera je okarakterisana kao „teška”, pa je izrečena mera upozorenja, a ne opomena. Pored toga, emiteru je naloženo da obezbedi zaštitu identiteta maloletnika koji učestvuju u programu, da ubuduće emisiju emituje od 23:00 do 06:00, kao i da u narednoj emisiji objavi upozorenje, o svom trošku. Biće zanimljivo ispratiti kako će emiter naložene obaveze ispuniti, a naročito onu koja se odnosi na zaštitu identiteta maloletnika.

2.2. Nepoštovanje programskog elaborata od strane RTV Enigma

U periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi Regulatorno telo za elektronske medije izreklo je još jednu meru upozorenja, i to zbog nepoštovanja programskog elaborata od strane regionalne TV Enigma. Ovaj slučaj je zanimljiv iz više razloga. Pre svega, ovo je prvo upozorenje koje se izriče nekom emiteru zbog povrede ove obaveze. Takođe, zanimljivo je i pitanje poštovanja programskog elaborata, u odnosu na koje se do sada činilo da je regulator bio jako popustljiv prema emiterima.

U postupku koji je sproveden po Zakonu o radiodifuziji, od strane nezavisnog regulatornog tela utvrđeno je da emiter nije emitovao sadržaje za koje se obavezao da će emitovati po programskom elaboratu, odnosno da se umesto pojedinih informativnih emisija emituju TV spotovi, to jest drugi sadržaji koji se ne poklapaju sa programskom šemom na osnovu koje je dobio dozvolu.

Zakon o radiodifuziji u članu 18. propisuje da se upozorenje, između ostalog, izriče emiteru koji prekrši neki od uslova koji su sadržani u izdatoj dozvoli za emitovanje programa. Kodeks emitera u tački 1.1. propisuje da su emiteri dužni da u svemu poštuju uslove pod kojima im je dozvola izdata, naročito u pogledu opštih programskih standarda propisanih zakonom. Što se tiče programske šeme, Kodeks propisuje da emiter nije obavezan da striktno poštuje programsku šemu predatu na konkursu, ali je dužan da okvirno poštuje opšti programski koncept iz konkursne dokumentacije.

U tom smislu je postupanje emitera okarakterisano kao narušavanje opšteg programskog koncepta iz konkursne dokumentacije. U svoju odbranu emiter je naveo da je do izostanka pojedinih emisija informativnog programa došlo zbog problema sa finansiranjem, otkazima novinara, kao i zbog problema sa angažovanjem novinara.

2.3. Opomene nacionalnim emiterima TV Happy i TV Prva

Mere opomene su izrečene nacionalnim emiterima TV Happy i TV Prva zbog programskih sadržaja koji nisu podobni za maloletnike, a emituju se u zaštićenom terminu. Pored toga, TV Happy je izrečena opomena i zbog nedozvoljenog načina reklamiranja elektronskih cigareta.

Iako odluke nisu objavljene, naročito je zanimljivo pitanje reklamiranja elektronskih cigareta. S obzirom na to da je status ovog proizvoda u pogledu oglašavanja nejasan, neophodno je podsetiti na odredbe Zakona o oglašavanju i Zakona o elektronskim medijima koje se odnose na oglašavanje duvana, duvanskih proizvoda i pušenja kao takvog.

Članom 64. Zakona o oglašavanju propisana je opšta zabrana oglašavanja duvana i duvanskih proizvoda. Član 66. istog zakona propisuje zabranu prikazivanja pušenja ili oponašanja pušenja, duvanskih proizvoda, njihove ambalaže i duvanskog dima, a član 88. – zabranu sponzorisavanja od strane proizvođača duvana i duvanskih proizvoda. Član 56. Zakona o elektronskim medijima propisuje da su svi oblici audiovizuelnih komercijalnih komunikacija koje preporučuju duvan i duvanske proizvode zabranjeni, kao i sponzorisavanje od strane lica koja proizvode duvan i duvanske proizvode. Dakle, oba zakona govore o duvanu i duvanskom proizvodu. U tom smislu elektronska cigareta, bez obzira na njenu svrhu, nije ni jedno ni drugo. Zbog toga bi, po sadašnjem pravnom okviru, reklamiranje e-cigareta načelno bilo dozvoljeno. Jedina mogućnost da se reaguje jeste u situaciji kada se reklamiranjem e-cigareta oponaša pušenje, što je verovatni razlog regulatorove reakcije. Budući da je u pripremi novi Zakon o oglašavanju,

zakonodavac bi morao da ima u vidu postojanje ovakve pravne praznine i reši status elektronskih cigareta, uzimajući u obzir opšti razlog propisivanja zabrane reklamiranja pušenja.

III MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA

U periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi nije bilo bitnije zakonodavne aktivnosti u pogledu usvajanja zakona relevantnih za oblast medija.

IV MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

REGULATORNA TELA

1. Regulatorno telo za elektronske medije

Aktivnostima Regulatornog tela za elektronske medije bavili smo se u delu koji se odnosi na implementaciju Zakona o elektronskim medijima.

DRŽAVNI ORGANI

2. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti

2.1. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti je, povodom desetogodišnjice primene Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, održao konferenciju za novinare, gde je istakao da je taj propis značajno uticao na otvaranje državnih organa i drugih entiteta na koje se zakon primenjuje prema javnosti. Njegovoj primeni je doprinela agilnost građana, nevladinih organizacija i medija koji se bave istraživačkim novinarstvom, koji su kroz prethodnih deset godina doprineli tome da se danas više ne postavlja pitanje da li rad državnih organa mora da bude transparentan. Ono što ostaje problem jeste to da državni organi reaguju, po pravilu, tek kada u žalbenom postupku to naloži Poverenik, a da bi „prava pobeda” bila situacija u kojoj bi državni organi bez zadržke i bez potrebe da se tražilac informacije žali Povereniku obezbeđivali pristup zahtevanim informacijama i dokumentima.

2.2. Poverenik je u novembru objavio Izveštaj o usklađenosti informatora o radu ministarstava sa obavezama iz Zakona i Uputstva za izradu i objavljivanje informatora o radu. Tom prilikom je ukazao da je neophodno redovno ažurirati informatore, naročito u pogledu raspolaganja javnim sredstvima, ali da se, generalno, ministarstva prema svojoj zakonskoj obavezi odnose mnogo odgovornije. Jedino dva ministarstva nisu imala objavljene informatore na svojim internet stranicama, zbog čega su dobila i pisano upozorenje. Po prijemu pisanog upozorenja reagovala su i postupila u skladu sa svojim obavezama prema zakonu. Poverenik ističe da je u ovoj oblasti najveći problem neprikazivanje podataka o budžetu i javnim nabavkama, što su jako značajne informacije koje moraju da budu dostupne javnosti.

Jasno je da u delovanju državnih organa često ima otpora prema obavezama iz Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Taj otpor vrlo često nema nikakvog opravdanog razloga, na primer u slučaju upornog odbijanja Bezbednosno-informativne agencije da dostavi podatak o broju prisluškivanih lica u 2005. godini, zbog čega se država našla pred Evropskim sudom za ljudska prava u predmetu Inicijativa mladih za ljudska prava protiv Republike Srbije, 48135/06 (http://www.paragraf.rs/zastupnik/48135_06.htm). Takođe, državni organi, kao po nekom „uslovnom refleksu”, gotovo uvek odluče da čekaju odluku Poverenika da bi se „sakrili” iza nje, umesto da ispune zahtev za pristup informaciji odmah. Slično je i sa informatorima o radu ministarstva, ali je tu još vidljivije budući da se radi o novcu poreskih obveznika i potrebi da se tačno zna na koje aktivnosti i na koji način se taj novac troši. U tom smislu, možemo da se nadamo da će za narednih deset godina žalba Povereniku i njegova reakcija biti samo teorijska mogućnost koja se retko koristi.

3. Odbor za kulturu i informisanje Narodne skupštine Republike Srbije

3.1. Sednica Odbora za kulturu i informisanje Skupštine Srbije o slobodi medija napokon je, posle tri neuspešna pokušaja, održana 6. novembra. Odbor je analizirao primenu člana 4. Zakona o javnom informisanju i medijima koji se generalno odnosi na slobodu javnog informisanja i zabranu cenzure. Članovi Odbora i drugi prisutni narodni poslanici diskutovali su o pitanju medijskih sloboda, uređivačkoj autonomiji medija i kontroli primene medijskih zakona, a sednici su, između ostalih, prisustvovali ministar kulture i informisanja Ivan Tasovac, predsednik NUNS-a Vukašin Obradović, predsednica UNS-a Ljiljana Smajlović, direktor Centra za istraživačko novinarstvo (CINS) Branko Čečen, profesorka Fakulteta političkih nauka Snježana Milivojević, predsednica Sindikata novinara Srbije Dragana Čabarkapa, glavni i odgovorni urednik Studija B Ivana Vučićević, urednik dnevnog lista „Informer” Dragan Vučićević, kao i novinari Predrag Sarapa i Aleksandar Timofejev.

Odbor je formulisao sledeće zaključke:

- Mediji u Srbiji imaju zakonom garantovanu slobodu, jer su samo takvi garant daljeg demokratskog razvoja našeg društva;

- Odbor očekuje da svi nadležni državni organi u skladu sa zakonom reaguju na svaki eventualni pokušaj ugrožavanja uređivačke autonomije i nezavisnosti medija i energično rade na rasvetljavanju svih slučajeva napada na urednike, novinare i druga lica koja učestvuju u prikupljanju informacija, kao i na same medije;
- Odbor je svojom sednicom od 6. novembra želeo da ohrabri sve medijske radnike da svojim radom doprinesu razvoju pluralizma medija, što će doprineti demokratskom razvoju našeg društva;
- Odbor smatra da je potrebno da sve nadležne institucije i mediji povedu računa o javnom interesu u oblasti javnog informisanja;
- Odbor se obavezuje da sprovede svoju raniju odluku o održavanju javnih slušanja u oblasti medija.

Odbor je, drugim rečima, uradio ono što je u njegovoj nadležnosti. Sednicu je obeležio sukob poslanika opozicije i vladajućih stranaka, ali i disonanti tonovi u pogledu pitanja slobode informisanja između samih medijskih poslanika. Višečasovna rasprava često je bila ispod svakog nivoa pristojnosti, a način prezentovanja problema iskompromitovao je temu i sprečio da se o njoj razgovara bez predrasuda, ozbiljno i argumentovano.

3.2. Naredna sednica Odbora za kulturu i informisanje, održana 24. novembra, nije izazvala toliku medijsku pažnju, iako se i ona bavila izuzetno bitnim pitanjem funkcionisanja javnog medijskog servisa. Na sednici je utvrđen Predlog odluke o pravilima o sprovođenju javnog konkursa za izbor kandidata za članove Programskog saveta Javne medijske ustanove „Radio-televizija Srbije”. Taj predlog odluke biće potom upućen Narodnoj skupštini na usvajanje, nakon čega će otpočeti postupak izbora članova Programskog saveta RTS-a, i to po prvi put po odredbama novog Zakona o javnim medijskim servisima. Podsetićemo da član 59. Zakona o javnim medijskim servisima propisuje da članove Programskog saveta bira Upravni odbor javnog medijskog servisa, na osnovu predloga nadležnog odbora Narodne skupštine koji raspisuje i sprovodi javni konkurs i utvrđuje listu kandidata, sa koje, potom, Upravni odbor bira članove. Sastav Programskog saveta će svakako biti drugačiji nego do sada budući da je po prethodnom Zakonu o radiodifuziji u sastav ovog tela ulazilo sedam narodnih poslanika, dok po novom zakonu nosioci javnih i političkih funkcija uopšte ne mogu biti članovi Programskog saveta. Ipak, Narodna skupština vrši selekciju kandidata, što ukazuje da će određena vrsta političkog uticaja na sastav ovog tela i dalje postojati. Uzimajući u obzir svrhu i prirodu Programskog saveta, da bude spona između gledalaca/slušalaca i javnog servisa, možda je njegov izbor trebalo u potpunosti prepustiti Upravnom odboru.

4. Ministarstvo kulture i informisanja

Ministarstvo je u periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi donelo tri pravilnika za implementaciju Zakona o javnom informisanju i medijima, i to: Pravilnik o sufinansiranju projekata za ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja, Pravilnik o dokumentaciji koja se prilaže u postupku registracije medija u

Registar medija, Pravilnik o načinu vođenja i upisu u evidenciju predstavnika inostranih medija i dopisništava inostranih medija.

4.1. Pravilnik o sufinansiranju projekata za ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja

Pravilnik o sufinansiranju projekata za ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja uređuje bliže kriterijume i proceduru u vezi sa dodeljivanjem sredstava po osnovu projektnog finansiranja na republičkom, pokrajinskom i lokalnom nivou. Pravilnik suštinski prati strukturu Zakona o javnom informisanju i medijima, te daje jasnije smernice o tome na koji način se sprovodi postupak i na koji način se stiže do sredstava iz javnih fondova namenjenih ostvarivanju javnog interesa u oblasti javnog informisanja. Treba napomenuti da su Pravilnikom bliže definisani kriterijumi i da su identični bez obzira na to da li se radi o javnom konkursu za određenu vrstu projekta ili se radi o pojedinačnim davanjima. Tako se, prilikom donošenja odluke o tome kome će pripasti sredstva, ceni mera u kojoj je predložena projektna aktivnost podobna da ostvari javni interes u oblasti javnog informisanja, pod čime se podrazumeva ocena mere u kojoj su predložena aktivnost i izloženi ciljevi podobni za namenu konkursa, da li je verovatno da će predložene projektne aktivnosti dovesti do ostvarivanja postavljenog cilja, kao i ocena o tome da li će sredstva za ostvarivanje javnog interesa biti racionalno korišćena. Drugi kriterijum se odnosi na stepen privrženosti profesionalnim i etičkim medijskim standardima, kao opšti kriterijum, pod čime se naročito podrazumeva da li je učesniku na konkursu ranije izrečena neka mera državnog organa, regulatornog ili samoregulatornog tela, kao i dokazi da se posle izrečene mere povreda neće ponoviti. Pravilnik takođe predviđa sastav, i broj članova konkursne komisije koji zavisi od broja podnetih konkursnih prijava. Što se tiče sredstava koja se raspodeljuju putem pojedinačnih davanja, kriterijumi su identični, samo je procedura jednostavnija utoliko što nema javnog konkursa. S druge strane, kada se posmatraju i Zakon i Pravilnik, jasno je da su pojedinačna davanja izuzetak od javnog konkursa, te da ih treba koristiti samo izuzetno, u slučajevima vanrednih okolnosti, hitnosti realizacije i slično. U pogledu procedure Pravilnik ne odstupa od Zakona i predviđa da se po objavljivanju konkursa formira komisija sastavljena od nezavisnih članova koji nisu u sukobu interesa, koja potom daje predlog o dodeli sredstava, da bi na kraju rukovodilac organa, koji je raspisao konkurs, doneo obrazloženo rešenje o dodeli sredstava, protiv koga se može pokrenuti upravni spor. Rešenje je osnov da se zaključi ugovor. Po zaključenju ugovora, korisnici sredstava preuzimaju obaveze vezane za implementaciju, evaluaciju i izveštavanje u odnosu na projekat.

Moglo bi se reći da je donošenjem ovog pravilnika zaokružena regulativa koja se odnosi na projektno finansiranje, čime je dat odgovor na pitanje kako će se finansirati ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja. Međutim, trenutno više aktuelno pitanje je to od čega će se finansirati javni interes u oblasti javnog informisanja. Čak i pre nego što su doneti novi medijski zakoni, lokalne samouprave su, svesno ili nesvesno, „lutale” u praksi po kojoj su dodeljivale sredstva medijima. S druge strane, prelazak na nov način finansiranja medija iz javnih sredstava doveo je do automatske reakcije lokalnih samouprava,

koje su masovno počele da smanjuju ili potpuno eliminišu sredstva namenjena ostvarivanju javnog interesa u oblasti javnog informisanja u lokalnim budžetima. U vreme usvajanja zakona, inicijativa novinarskih udruženja da se ustanovi minimum sredstava u lokalnim budžetima za javno informisanja (2%) nije bila prihvaćena, mahom zbog toga što nije imala opravdanje u Zakonu o lokalnoj samoupravi. Ipak, potreba minimalne zakonske garancije je sve više evidentna, imajući u vidu da smo došli u situaciju da lokalne samouprave mogu potpuno bez kontrole da preusmere sredstva koja su pre bila namenjena medijima za neke druge namene, ili čak u budžetske rezerve, što opet može dovesti do toga da se sa praksom netransparentnog i nezakonitog finansiranja „podobnih medija” nastavi.

4.2. Pravilnik o dokumentaciji koja se prilaže u postupku registracije medija u Registar

Pravilnik o dokumentaciji koja se prilaže u postupku registracije medija u Registar u velikoj meri je ispratio strukturu i ovlašćenje iz Zakona o javnom informisanju i medijima. Ipak, mogu mu se uputiti kritike u pogledu formulacije člana 4 koji govori o podacima o sredstvima dobijenim od organa javne vlasti. Ova odredba, naime, propisuje da se uz registracionu prijavu prilaže i dokumentacija o novčanim sredstvima dodeljenim i dobijenim od organa javne vlasti. Ovako formulisana, ukazuje na to da je obaveza dostavljanja ovih podataka na mediju. Takvo rešenje je suprotno Zakonu o javnom informisanju i medijima, budući da član 39. stav 3. i 4. zakona izričito propisuje da je organ javne vlasti podnosilac prijave za registraciju i da se ti podaci prijavljuju Registru najkasnije 15 dana od dana donošenja odluke. Dakle, sam organ javne vlasti mora da prijavi ove podatke. Pravilnikom, kao podzakonskim aktom, ne mogu se propisivati nove obaveze, a pogotovo ne one koje su suprotne zakonu. Pri tom, medij lako može da se ogлуši o ovu obavezu budući da kaznene odredbe zakona ne propisuju odgovornost za neprijavlivanje ovih podataka, a čak i da to čine, odgovoran bi trebalo da bude organ koji je doneo odluku o državnoj pomoći pa propustio da to prijavi u zakonskom roku, a ne medij. Takođe, Zakon govori o dve vrste podataka koji se odnose na davanja iz javnih prihoda, i to o podacima koji se tiču državne pomoći, i o podacima o drugim novčanim sredstvima dobijenim od organa državne vlasti. Bez obzira na zakonsko razlikovanje, za obe vrste podataka se ustanovljava identična obaveza organa javne vlasti/davaoca državne pomoći da izvrši takvu prijavu, pa bi sporna odredba Pravilnika napravila različiti pravni režim u odnosu na dve kategorije podataka, i to opet protivzakonito. U tom smislu je neophodno da nadležno ministarstvo precizira o čijoj se obavezi radi. Iako bi za registratora možda bilo lakše da ima sve podatke već prilikom registracije, to nikako ne može biti opravdanje za odstupanje od onoga što je Zakon propisao.

4.3. Pravilnik o načinu vođenja i upisu u evidenciju predstavnika inostranih medija i dopisništava inostranih medija

Pravilnik o načinu vođenja i upisu u evidenciju predstavnika inostranih medija i dopisništava inostranih medija izazvao je polemiku između predstavnika novinarskih udruženja i resornog ministarstva. NUNS i NDNV su tvrdili da je dokument prenormiran i diskriminatoran prema stranim novinarima, kao i da je suprotan Zakonu o javnom informisanju, dok je nadležno ministarstvo odbacilo te navode, naglašavajući

da su ocene o navodnoj restriktivnosti, diskriminaciji i eventualnim zloupotrebama „paušalne i ničim potkrepljene”, te da navodi o diskriminaciji stranih dopisnika nisu u skladu sa činjenicama i pravilnim tumačenjem zakonske regulative.

Ovaj pravilnik je donet na osnovu ovlašćenja iz člana 55. Zakona o javnom informisanju i medijima koji propisuje status predstavnika inostranih medija i dopisništava. Pre svega, taj član navodi da predstavnik inostranog medija i njegovo dopisništvo imaju ista prava i dužnosti kao i domaći novinari. Da bi lakše obavljao posao, predstavnik stranog medija i dopisništvo mogu da se upišu u evidenciju koju vodi ministarstvo, na osnovu čega im se izdaje legitimacija, a strano predstavnništvo dobija status pravnog lica. Podzakonskim aktom se uređuje način vođenja i upisa u evidenciju i izdavanje legitimacije.

Jedna od zamerki odnosila se na prenormiranost akta i njegovu suprotnost sa zakonom. Međutim, sama brojnost odredaba podzakonskog akta ne mora *a priori* da bude dokaz da se odstupilo od zakona, posebno ne ako se prati ovlašćenje koje je njime propisano. Podzakonski akt, po samom slovu zakona, treba da bliže uredi dve stvari - upis u evidenciju i način njenog vođenja. Zato, eventualno, mogu biti sporne samo pojedine odredbe Pravilnika, jer on zaista mahom propisuje stvari na koje ga zakon ovlašćuje, to jest kreće se u okvirima zakonskog ovlašćenja. Kritike o obimnosti dokumentacije koja se za upis u registar traži nisu kritike protivpravnosti. Naime, zahtev i propratna dokumentacija po samom zakonu mogu biti uređeni Pravilnikom, jer ulaze u „način vođenja” i „upis u evidenciju” (u obim zakonskog ovlašćenja za donošenje pravilnika). Ono što u celoj polemici, hipotetički, može biti sporno jeste to da li je upis obavezan ili ne. Ovo je, međutim, nesumnjivo iz samog zakona koji izričito predviđa da predstavnik inostranog medija i dopisništvo inostranog medija ne moraju, već samo mogu, radi lakšeg obavljanja novinarskog posla, da se upišu u evidenciju inostranih predstavnika i dopisništava koja se vodi u ministarstvu. Ono što Pravilnik možda radi bez zakonskog ovlašćenja jeste to što definiše pojmove inostranog medija, predstavnika inostranog medija i dopisništva, a ne to što uređuje postupak upisa. Činjenica da Pravilnik ne kaže izričito da upis u evidenciju nije obavezan, ne znači da upis postaje obavezan. Naprotiv, upis je opcion već na osnovu samog zakona i Pravilnik tu činjenicu ne može promeniti, već se jedino ima primeniti na one predstavnike inostranih medija i ona njihova dopisništva koji se opredele da se u evidenciju upišu. Evidentiranje je ustanovljeno u korist dopisnika stranih medija, odnosno da bi se olakšao a ne otežao njihov položaj, da bi oni lakše ostvarivali određena prava, na primer ona koja se odnose na regulisanje boravka u Srbiji, socijalnu i zdravstvenu zaštitu i slično. Čini se da su novinarska udruženja, verovatno vođena lošim iskustvima iz prošlosti, preburno odreagovala, a negde su čak koristila argumentaciju koja ne stoji, budući da se ne vidi na koji način Pravilnik, sam po sebi, diskriminiše strane novinare. Nesporno je da će i onaj strani novinar koji nema legitimaciju, ili ono strano dopisništvo koje nema status pravnog lica, moći da obavljaju medijsku delatnost u Republici Srbiji jer ih na to ovlašćuje sam zakon, i to pravo ne može da bude derogirano Pravilnikom kao podzakonskim aktom, sve kada bi Pravilnik tome i težio, a u konkretnom slučaju nema osnova da se posumnja da je takva namera uopšte postojala.

KOLEKTIVNE ORGANIZACIJE ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

5. SOKOJ - Organizacija muzičkih autora Srbije

SOKOJ je u novembru saopštio da je u jednom od sporova koje ta organizacija vodi protiv RTS-a, a povodom dugovanja koja se tiču korišćenja muzičkih autorskih dela u programima, sud doneo presudu kojom je javni servis obavezan da isplati iznos od oko 120 miliona dinara. U istom saopštenju navedeno je se da će se predstavnici RTS-a i SOKOJ-a najverovatnije nagoditi oko iznosa i načina otplate.

RTS već dugi niz godina ne plaća različite obaveze koje ima prema regulatornim telima i kolektivnim organizacijama. Ova presuda samo potvrđuje takvu praksu i daje jedini mogući odgovor, da i RTS svoje obaveze mora redovno da izmiruje. Među naknadama za koje se pretpostavlja da ih RTS godinama ne plaća su i naknada za korišćenje radio-frekvencija RATEL-u, kao i naknade za emitovanje JP ETV-u. Po dostupnim podacima, slična dugovanja postoje i prema OFPS-u, kolektivnoj organizaciji za zaštitu prava proizvođača fonograma. Ovu praksu treba razmotriti sa aspekta povećanja odgovornosti javnog medijskog servisa, odnosno njegovih organa, za očigledno „nedomaćinsko poslovanje”. Iznosi potrošeni na kamate i sudske troškove po osnovu sporova za koje se unapred znalo da su izgubljeni mogli su i morali biti pametnije iskorišćeni. Na primer, za finansiranje nabavke ili produkcije novih medijskih sadržaja putem kojih bi RTS ostvarivao svoje programske funkcije za koje iz izveštaja Regulatornog tela za elektronske medije proizilazi da se u dovoljnoj meri ne ostvaruju. Vest o gubitku spora se gotovo poklopila sa veću da su javni servisi dobili dodatnih 900 miliona iz budžeta i tako stigli do ukupne cifre od 8.4 milijardi dinara. Budući da se radi o novcu poreskih obveznika neophodno je sprovesti odredbe Zakona o javnim medijskim servisima koje se odnose na finansijsku disciplinu javnih servisa, kako bi se u poslovanje javnih medijskih servisa uveo red i generalno omogućilo optimalno i odgovorno ostvarivanje obaveza javnih servisa, u meri u kojoj postojeća sredstva to dopuštaju.

V PROCES DIGITALIZACIJE

Novembar su u pogledu nastavka procesa digitalizacije obeležili – drugi konsultativni sastanak sa emiterima koji je obavilo Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija, intenzivirana medijska kampanja koja se odnosi na obaveštavanje građana o predstojećem isključenju digitalnog signala i pomak u pogledu podrške ugroženom stanovništvu u nabavci STB uređaja.

1. Ministarstvo je sredinom novembra održalo sastanak sa emiterima u Nišu. Sastankom je nastavljen razgovor sa emiterima, koji je otpočeo u septembru ove godine. U tom smislu dobra stvar je to

što su razgovori intenzivirani i što se uspostavlja stalni kanal komunikacije sa emiterima u prezentovanju svih obaveza koje se odnose na prelazak na digitalno emitovanje.

2. Regulatorno telo za elektronske medije je početkom novembra, na preporuku nadležnog ministarstva, donelo odluku koja se odnosi na participaciju medija u promotivnoj kampanji digitalizacije. To učešće se odnosi na obavezu emitovanja 5 promotivnih spotova, što se neće uračunavati u vreme oglašavanja. Iako kampanja kasni i iako je sam kvalitet kampanje sporan, dobro je što se građani najzad mogu informisati o tome šta je neophodno da urade kako po isključivanju analognog signala ne bi ostali bez prijema. Međutim, ministarstvu posao u medijskoj kampanji otežavaju i pojedini kablovski operatori, koji, uporedo sa kampanjom ministarstva, promovišu svoje usluge, koriste slogane kojima korisnike pozivaju da se „lako digitalizuju”, šire strahove od gubitka „slike i tona”, a pojedini čak i nude besplatno STB uređaje, bez ikakvih pojašnjenja, što može biti sporno jer navodi korisnike na pogrešan zaključak da se radi o uređajima za prijem FTA signala. Nameće se zaključak da pojedini operatori koriste proces digitalizacije za ne baš najlojalnije promovisanje svojih usluga. Čak i ako se na taj način ne krše važeći propisi o oglašavanju, nesporno je da se podrivaju napori nadležnog ministarstva da objasni građanima da je prelazak na digitalno emitovanje proces koji se odnosi na free-to-air (FTA) emitovanje i da je STB koji podržava DVB T2 signal neophodan da bi i dalje mogli da prate TV signal preko antene. Važno je istaći, a na to pažnju skreće i ministarstvo, da je za prijem digitalnog signala putem antene posle isključenja analognog signala neophodan STB uređaj ili televizijski prijemnik koji podržava DVB T2 standard i MPEG4 kompresioni standard. Takođe, u kontekstu lakšeg prepoznavanja ovakvih uređaja na tržištu, ministarstvo je registrovalo i počelo da izdaje žig garancije DigitalTV koji potvrđuje da je STB ili TV prijemnik odgovarajući, odnosno da podržava pomenute standarde.

3. Vlada Republike Srbije je u oktobru usvojila Uredbu o utvrđivanju mera podrške i bližih uslova u pogledu kriterijuma za određivanje ugroženih potrošača pri nabavci opreme za prijem signala digitalne televizije. Uredba propisuje da se pod podrškom u nabavci opreme podrazumeva dodela opreme ugroženim potrošačima i tehnička podrška putem kol centra (Call Center). Ugroženi potrošači su korisnici prava na socijalnu pomoć, korisnici prava na dodatak za pomoć i negu drugog lica, i korisnici starosne penzije koji žive sami i čija penzija nije veća od najniže penzije u smislu propisa koji uređuju penzijsko i invalidsko osiguranje. Na osnovu ove uredbe, ministarstvo je 17. novembra uputilo javni poziv ugroženim potrošačima da se prijave za dodelu besplatnih STB uređaja. Javni konkurs će biti otvoren do kraja juna 2015. godine.

VI PROCES PRIVATIZACIJE

U periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi Agencija za privatizaciju je objavila da je za 55 medijskih kuća, od ukupno 84 koje čekaju privatizaciju, stiglo 128 pisama o zainteresovanosti. Agencija je takođe navela da je

proces i dalje u toku, i da će prijave verovatno još pristizati. Po informacijama koje su dostupne u medijima, može se saznati još da Ministarstvo privrede, zajedno sa Ministarstvom kulture i informisanja, obrađuje pristiglu dokumentaciju koja je dobijena od Agencije.

Ono što je po trenutno dostupnim informacijama jasno jeste to da za oko 30 medija nisu stigla pisma o zainteresovanosti. Po objavljivanju svih informacija saznaće se i koji su to mediji, te u skladu s tim treba praviti dalju strategiju u pogledu privatizacije, odnosno besplatne podele akcija ili gašenja medija, u skladu sa medijskim zakonima.

VII ZAKLJUČAK

Novembar je na medijskoj sceni Srbije obeležen, pre svega, prvim podzakonskim aktima donetim na osnovu ovlašćenja iz novog Zakona o javnom informisanju i medijima, kao i prvom regulatornom merom upozorenja izrečenom na osnovu novog Zakona o elektronskim medijima.

Ministarstvo kulture i informisanja donelo je pravilnike o sufinansiranju projekata za ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja, o dokumentaciji koja se prilaže u postupku registracije medija u Registar medija i o načinu vođenja i upisu u evidenciju predstavnika inostranih medija i dopisništava inostranih medija. Pravilnikom o sufinansiranju projekata zaokružena je regulativa koja se odnosi na projektno finansiranje i dat je odgovor na pitanje kako će se finansirati ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja. Ono na šta sam pravilnik ne daje odgovor jeste pitanje iznosa koji će biti opredeljeni za tu namenu. Ovo se, međutim, od Pravilnika nije ni moglo očekivati budući da inicijativa novinarskih udruženja da se ustanovi minimum sredstava u lokalnim budžetima za javno informisanja nije bila prihvaćena, prevashodno zbog toga što nije imala opravdanje u Zakonu o lokalnoj samoupravi. Ipak, potreba minimalne zakonske garancije je sve više evidentna, imajući u vidu da bi praksa, u kojoj lokalne samouprave mogu bez kontrole da preusmere sredstva koja su ranije bila namenjena medijima na neke druge namene, opet mogla dovesti do toga da se sa praksom netransparentnog i nezakonitog finansiranja „podobnih medija” nastavi. Pomalo neočekivano, najveće kontroverze izazvao je Pravilnik o načinu vođenja i upisu u evidenciju predstavnika inostranih medija i dopisništava inostranih medija. Čini se, međutim, da su kontroverze pre rezultat nerazumevanja odredaba Pravilnika nego nekakve stvarne namere vlasti da evidentiranje stranih dopisnika, ustanovljeno kako bi im se olakšao a ne otežao njihov položaj, iskoristi na način koji bi ove diskriminisao. Čini se da je jedina koliko-toliko ozbiljna zamerka koja bi se mogla staviti na bilo koji od ova tri pravilnika, zapravo ona koja se tiče Pravilnika o dokumentaciji koja se prilaže u postupku registracije medija u Registar, koji bi mogao dovesti do zabune oko toga na kome je obaveza prijavljivanja i dostavljanja dokaza o novčanim sredstvima medija dodeljenim i dobijenim od organa javne vlasti. Naime, iako Zakon o javnom informisanju i medijima u članu 39. stav 3. i 4. izričito propisuje da je podnosilac prijave za registraciju organ javne vlasti i da se ti podaci prijavljuju

Registru najkasnije 15 dana od dana donošenja odluke, iz samog Pravilnika mogao bi se izvesti drugačiji zaključak. Uz očekivanje da će ovo u praksi biti rešeno na za medije prihvatljiv način, valja konstatovati da je Ministarstvo kulture i informisanja, uz navedeni izuzetak, sa prva tri pravilnika doneta na osnovu ovlašćenja iz novog Zakona o javnom informisanju i medijima napravilo dobar posao. Pri tom, najvažnije je da nije došlo do kašnjenja u odnosu na zakonom propisane rokove, čime je i drugim organima sa obavezama u implementaciji novih medijskih zakona upućena poruka da će i oni morati da se pridržavaju svojih rokova.

Regulatorno telo za elektronske medije izreklo je prvu meru upozorenja po novom Zakonu o elektronskim medijima. Mera je izrečena televiziji Pink, a ticala se zaštite maloletnika u programskim sadržajima, konkretno zaštite identiteta u reality programu koji se bavi utvrđivanjem očitstva maloletne dece. Regulatorno telo za elektronske medije stalo je na stanovište da pristanak roditelja nije sam po sebi uvek dovoljan da bi se identitet maloletnih lica otkrivao u programu. Ono što je, možda, još zanimljivije jeste to što je, izricanjem mere upozorenja, Regulatorno telo pokazalo da, makar u slučajevima kada se radi o zaštiti maloletnika, namerava da bude rigorozno, te da smo praktično na samo korak od izricanja i strože mere – konkretno, privremene zabrane objavljivanja programskog sadržaja. To je naime nova mera, po prvi put predviđena Zakonom o elektronskim medijima, i svakako će biti interesantno videti ne samo kakva joj je delotvornost nego kako će na njeno izricanje reagovati i sudovi, kako Upravni, tako i Ustavni, ako neko od kažnjenih emitera bude odlučio da u slučaju izricanja te mere traži njenu sudsku kontrolu.

Dodatni razlog za zabrinutost za bezbednost novinara, i to posebno onih koji se bave istraživačkim novinarstvom, izazvala je nova procedura Agencije za privredne registre Srbije, koja je počela da beleži ko je sve pristupao arhivi dokumenata i ko je dokumenta koje firme u arhivi pregledao. Vođenje ovakve vrste evidencije omogućava da se lako saznaju interesovanja ne samo novinara već i ostalih koji su iz različitih razloga bili u arhivi, te na njih stvara i psihički pritisak. Da sve bude još gore, vrlo brzo je došlo do curenja ove evidencije, a podaci o tome koji novinari su istraživali dokumentaciju kompanije „Asomakum”, koja je osnovana falsifikovanom ličnom kartom Andreja Vučića, brata predsednika Vlade Srbije Aleksandra Vučića, bili su u posedu dnevnih novina bliskih vlasti – „Informer” u roku kraćem od 24 sata. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti Rodoljub Šabić najavio je ovim povodom da će u Agenciji za privredne registre pokrenuti postupak nadzora nad primenom Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, te da će posebno tražiti da se APR izjasni o zakonskom osnovu, smislu i svrsi ovakve obrade podataka. Po njemu, čak i nezavisno od rizika koji ovakav način obrade podataka lica koja pristupaju arhivu APR-a predstavlja po novinare koji se bave istraživačkim novinarstvom, postoje i drugi problemi koji ukazuju na moguću nedopuštenost konkretne obrade. U našoj analizi ukazujemo da je Zakonom o o postupku registracije u Agenciji za privredne registre, kao jedno od osnovnih načela postupka registracije propisano načelo javnosti i dostupnosti, prema kom su registrovani podaci i dokumenti javni i dostupni svim licima preko Internet strane Agencije i neposrednim uvidom u registar, osim ako javnost i dostupnost nije ograničena ili isključena zakonom. Ukoliko su, dakle, registrovani podaci i dokumenti na

osnovu kojih je izvršena registracija bilo kog privrednog subjekta javni i svima dostupni, onda se logično postavlja pitanje po kom osnovu, sa kojim smislom i radi kakve svrhe se ova evidencija vrši.

Kao pozitivne primere beležimo odluku Višeg suda u Nišu koji je ukinuo presudu Osnovnog suda iz istog grada kojom su bivši direktor Gradske toplane Milutin Ilić i njegovi saradnici Dobrivoje Stanimirović i Mija Janković oslobođeni optužbi da su pretili uredniku „Južnih vesti” Predragu Blagojeviću i ugrozili mu sigurnost. Viši sud je ocenio da je presuda Osnovnog suda zasnovana na „pogrešno i nepotpuno utvrđenom činjeničnom stanju”, a da su njeni delovi „nejasni”. Tom presudom je bilo konstatovano da telefonski pozivi okrivljenih u kojima su Blagojevića, koji je objavljivao tekstove o partijskom zapošljavanju u Gradske toplani, pitali da li bi, da je takve stvari objavljivao u Americi, živ dočekaao jutro, kao i poruke da ne bi trebalo da se igra sa ovakvim stvarima i da se ne igra vatrom, nemaju karakter pretnje jer se njima ne stavlja u izgled tačno određeno zlo. U svom izveštaju ocenili smo da je odluka Višeg suda u Nišu, kojom je poništena cinična odluka Osnovnog suda i naloženo novo suđenje, pravno logična i ohrabrujuća za medijske profesionalce.

Pozitivne pomake beležimo i u vezi sa procesom digitalizacije. Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija intenziviralo je razgovore sa emiterima, u sklopu čega je sredinom novembra održan novi sastanak sa emiterima u Nišu. Intenzivirana je i medijska kampanja promocije digitalizacije, a na osnovu Vladine Uredbe o utvrđivanju mera podrške i bližih uslova u pogledu kriterijuma za određivanje ugroženih potrošača pri nabavci opreme za prijem signala digitalne televizije, 17. novembra upućen je javni poziv ugroženim potrošačima da se prijave za dodelu besplatnih STB uređaja. Poziv će ostati otvoren do kraja juna 2015. godine.

Čini se ipak da smo najveću pouku mogli da izvučemo iz sednice Odbora za kulturu i informisanje Skupštine Srbije o slobodi medija, koja je napokon, posle tri neuspešna pokušaja, održana 6. novembra. Odbor je usvojio zaključke shodno kojima se očekuje da svi nadležni državni organi u skladu sa zakonom reaguju na svaki eventualni pokušaj ugrožavanja uređivačke autonomije i nezavisnosti medija i energično rade na rasvetljavanju svih slučajeva napada na urednike, novinare i druga lica koja učestvuju u prikupljanju informacija, kao i na same medije. U zaključcima se navodi da je Odbor svojom sednicom želeo da ohrabri sve medijske radnike da svojim radom doprinesu razvoju pluralizma medija, što će doprineti demokratskom razvoju našeg društva. Ključno je, međutim, da je sednica Odbora za informisanje i kulturu Skupštine Srbije o slobodi medija pokazala da se o toj temi ne može više raspravljati u formi međusobnih optužbi vlasti i opozicije budući da bi sloboda medija morala da bude u interesu svih. Primer koji je najbolje pokazao da nijedna od više prethodnih, kao ni aktuelna Vlada Republike Srbije, nisu bez svog dela odgovornosti u odnosu na stanje medijskih sloboda u zemlji, jeste slučaj Vladimira Ješića koji duže od jedanaest godina čeka da naplati naknadu štete zbog šutiranja i psovanja pred TV kamerama, kojima je tokom intervjuja iz 2003. godine bio izložen od strane Velimira Ilića, danas ministra bez portfelja zaduženog za vanredne situacije u Vladi Republike Srbije. Činjenica da napadi na novinare, čak i kada se dešavaju pred televizijskim kamerama i praktično naočigled cele nacije,

ovoliko dugo čekaju na svoj epilog, govori o položaju novinara u Srbiji u poslednjih desetak godina. Aktuelna vlast je na jedanaest godina Ješićevog čekanja, tokom kojeg su se smenjivale vlade Zorana Živkovića, dva puta Vojislava Koštunice, Mirka Cvetkovića, Ivice Dačića i Aleksandra Vučića, dodala još tri meseca odugovlačenja, koje je na kraju dovelo gotovo do kažnjavanja Vlade zbog nepostupanja po sudskim nalogima. Slučaj Vladimira Ješića čini više nego nespornim činjenicu da zaštita novinara od fizičkih pretnji i napada kojima su izloženi zbog svog rada nije blagovremena i da Srbija taj indikator postojanja medijskih sloboda i dalje ne zadovoljava, te da više promena vlasti, još od 2003. godine do danas, po tom planu gotovo da ništa nije promenilo. Tim pre je zaključak Odbora za informisanje i kulturu Skupštine Srbije, kojim su svi nadležni državni organi pozvani da, u skladu sa zakonom, reaguju na svaki eventualni pokušaj ugrožavanja uređivačke autonomije i nezavisnosti medija i energično rade na rasvetljavanju svih slučajeva napada na urednike, novinare i druga lica koja učestvuju u prikupljanju informacija, kao i na same medije, i danas podjednako aktuelan kao što je to bio i pre pet ili pre deset godina.